

Євгенія Ковальчук

КОЛЕКЦІЇ САКРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА У ВОЛИНСЬКОМУ КРАЄЗНАВЧОМУ МУЗЕЇ: ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

Проаналізовано джерела до вивчення колекції сакрального мистецтва у Волинському краєзнавчому музеї. У дослідженні використано писемні джерела та джерела на інших носіях з фондів та наукового архіву музею. Проведений аналіз засвідчує, що дослідження музеєзнавчої теми має основні джерельні ресурси у самому музеї.

Ключові слова: колекція, джерела, музей, фонди, науковий архів.

В останній чверті ХХ століття у складі фондів Волинського краєзнавчого музею сформувалася збірка творів сакрального мистецтва. На основі колекцій пам'яток різних видів релігійного мистецтва у 1993 році було відкрито Музей волинської ікони в Луцьку, відділ Волинського краєзнавчого музею (ВКМ). Це стало однією з найважливіших подій культурного життя України останніх п'яти десятиріч. Дослідження процесів, які визначили формування груп фондів, склад колекцій, їх комплектування і вивчення, потребують залучення різноманітних джерел та їх систематизації.

Мета нашої статті – послідовно і цілісно показати джерельну базу дослідження, зробити класифікацію різних видів джерел і їх специфіки під час вивчення музеєзнавчої теми.

Джерельна база вивчення сакральних пам'яток не лише у Волинському краєзнавчому музеї, а й загалом у музейних збірках України, за деяким винятком, не була предметом спеціального дослідження [1]. Тому нині є актуальним не лише аналіз, а й визначення специфіки джерел у дослідженні колекцій музейних збірок.

Для розкриття теми розглянемо деякі теоретичні аспекти та визначимося з низкою понять. Так, виходячи з теоретико-методологічних засад дослідження систематичного музейного фонду, сформуємо дефініцію “фонд сакрального мистецтва” як сукупність рухомих пам'яток матеріальної і духовної культури культового походження, які мають наукову, історичну, мистецьку та іншу культурну цінність і належать до образотворчого типу джерел. Фонд сформований у складі основного фонду музею і об'єднує музейні предмети різного виду, згруповані за спільною ознакою – сакральним змістом. Охоплює хронологічний період з ХІІ по ХХ ст. Це – мистецькі твори різних часу створення, авторства, малярських шкіл, жанрів.

Музейні предмети, об'єднані всередині фонду за певними ознаками класифікації, створюють колекцію, яка визначається як сукупність музейних предметів у складі фондів, зв'язаних спільністю однієї чи кількох ознак і таких, що представляють науковий, художній чи пізнавальний інтерес як єдине ціле. Групування предметів відбувається за типами джерел, походженням, змістом, темою тощо. Під час формування колекцій фонду сакрального мистецтва у ВКМ використано такий підхід: комплектування велось й ведеться нині за ознаками призначення творів релігійного мистецтва як культових (церковних). Отже, у нашому випадку ознакою класифікації є матеріал і техніка створення (твір образотворчого мистецтва) і зміст (релігійний характер) пам'ятки.

Усередині фонду сакрального мистецтва музею сформовано окремі музейні колекції за видовою ознакою, які належать до категорії систематичних. Виокремлено музейні колекції іконопису (твори станкового живопису – ікони); сніцарства (декоративного дерев'яного різьблення – виносні хрести, царські ворота, дияконські двері, фрагменти іконостасів, картуші ікон, виносні двосторонні процесійні образи з картушами, фрагменти кіотів ікон, свічники, аналої тощо) і скульптури (фігурна скульптура); мідного лиття та металопластики (ікони, іконки, напестольні і наперсні хрести, енколпіони, шата ікон тощо).

Дослідження творів сакрального мистецтва у Волинському краєзнавчому музеї зумовило залучення цілого комплексу джерел, чимала кількість з яких вводиться до наукового вжитку вперше. Згідно з наявною класифікацією джерел, умовно виокремлюємо писемні джерела та джерела на інших носіях.

Першу групу писемних джерел становлять архівні матеріали, що зберігаються у збірках обласних архівів, бібліотек та музейних закладів України. До другої групи писемних джерел віднесені опубліковані документи та матеріали. Третя група джерел – це спогади осіб, епістолярна спадщина. Четверта – інформація періодики. П'ята – альбоми, каталоги. До джерел на інших носіях зараховані музейні предмети – пам'ятки сакрального мистецтва (образотворчі джерела), фото-, фоно-, кінодокументи, а також електронні документи.

У своєму дослідженні обмежимося аналізом лише кількох груп джерел, а саме: документальними матеріалами, що зберігаються у фондах музею і класифікуються як спеціальна фондова документація; документами наукового архіву музею та музейними предметами колекцій (речові та образотворчі джерела). Власне йдеться про матеріали, які зберігаються саме в музеї. У багатьох випадках ці групи джерел є менш доступними для дослідників.

У процесі вивчення музейних предметів: їх атрибуції, систематизації та класифікації у фондах нагромаджуються джерельні матеріали. Спеціальна фондова документація у Волинському краєзнавчому музеї охоплює період 1939–2014 роки. До неї належать протоколи рішень фондово-закупівельної комісії музею про віднесення предмета до основного чи науково-допоміжного фонду (юридична підстава для внесення предмета до складу музейної збірки і перетворення його в музейний предмет); акти прийому надходжень на тимчасове чи постійне зберігання; договори дарування, що їх оформляють при прийомі колекції або пам'яток, тощо.

Окремою групою спеціальної фондової документації виступає облікова фондова документація (акти прийому, видачі, закупівлі; фондкові книги – книги вступу (книги надходжень), книги наукової інвентаризації за фондovими групами; інвентарні картки; наукові паспорти тощо). У документах міститься матеріал про окремі предмети і групи предметів, порядок їх надходження в музей і внесення до різних фондovих підрозділів.

Багатим джерелом інформації слугують акти прийому та видачі музейних предметів. Перші є нормативними документами, що підтверджують факт передачі представникові музею предмета музейного значення від його власника для зарахування до фондів музею на постійне або тимчасове зберігання. Другі – це такі самі нормативні документи, що підтверджують факт видачі з фондів музейних предметів або матеріалів особі чи установі для постійного чи тимчасового користування. У дослідженні теми використано акти прийому й акти видачі з 1950 по 2014 роки. (Акти прийому 1939–1941 років, періодів німецької окупації (1941–1944 рр.) і післявоєнного – з 1944 по 1950 роки – не збереглися.) Уцілілі акти дають змогу простежити процес надходження і переміщення пам'яток сакрального мистецтва. Так, для прикладу розглянемо акт видачі від 4 січня 1994 року. В ньому йдеться про передачу головним зберігачем ВКМ Н. Пушкар зберігачеві групи “Ікони” С. Василевській на постійне зберігання і повну матеріальну відповідальність – згідно з наказом по ВКМ від 15 листопада 1993 року за № 43 – творів живопису (ікон). Відповідно, за даним актом було передано 385 ікон, з них: 279 одиниць збереження фондової групи “Ікони”, 62 – “Історія релігії і атеїзму”, 44 – “Живопис” [2].

Державний облік музейних фондів передбачає первинну реєстрацію музейних предметів у Книзі вступу (КВ). Другий етап обліку – інвентаризація, тобто наукова фіксація (опис) музейних предметів у Книгах наукової інвентаризації за фондovими групами. Ці книги, що становлять складову спеціальної фондової документації, також увійшли до джерельної бази. Згідно з журналом фондovих книг Волинського краєзнавчого музею (розпочатий 15 січня 1962 року), фонди музею обліковані у 62 томах Книги вступу і 187 томах Книги наукової інвентаризації [3]. У Книзі вступу найбільш повно сакральні пам'ятки представлені: том 1 (з 15 січня 1962 по 18 березня 1964 рр.) [4]; том 2 (з 18 лютого 1964 по 22 серпня 1966 рр.) [5]; том 3 (з 27 вересня 1966 по 19 листопада 1968 рр.) [6]. Сюди занесені переінвентаризовані фонди довоєнної збірки, а також надходження культових пам'яток із закритих храмів у 1960-х роках. Твори сакрального мистецтва зафіксовані у Книзі вступу: томи 26–39 (з 6 квітня 1981 по 11 березня 1985 рр.) ввійшли, зібрані під час експедицій Волинського краєзнавчого музею 1981–1984 років [7]; томи 51–58 (з 10 жовтня 1991 по 20 липня 2009 рр.), 61 (з 6 грудня 2011 по 31 січня 2013 рр.), у яких записані надходження до музею останніх років [8].

Книга вступу дає первинну інформацію про музейний предмет, який зареєстрований під певним номером, подає його короткий опис, зроблений на основі результатів атрибуції. Реєстрація музейних предметів у Книзі вступу здійснюється з урахуванням даних, записаних в актах прийому і польовій документації. Тут фіксуються також дані про час, джерело, спосіб надходження предмета, стан його збереженості, вартість, супровідні документи. Тут же ставиться номер акту, дата запису.

Вагомим джерелом відомостей про мистецьку збірку ВКМ є Книги наукової інвентаризації (інвентарні книги), що їх ведуть за певними групами музейних предметів. Інвентарні книги довоєнного часу (том IV і том V) дають інформацію, в тому числі й про пам'ятки релігійного змісту. У книгах зроблені записи про предмети нумізматики, кераміки й образотворчого мистецтва (релігійного і світського). Мова ведення книг – польська, збереженість добра. Однак записи не повні, обмежуються назвою предмета, часто не датовані або датовані в межах історичної епохи, розміри й маса в ряді випадків не вказані. Є групові записи різноманітних матеріалів, не вказано, оригінал це чи копія. У графі “Примітка” в окремих випадках олівцем зафіксовано інвентарні номери, присвоєні предметам під час наступних переписувань інвентарних книг (1940–1948 рр.); вартість предметів не зафіксована. Так, за інвентарною книгою “Том IV” значиться 1572 предмети під 999 номерами. Від номера 291 по 313 і з 331 по 342 включно зроблено записи про надходження пам'яток релігійного змісту, тобто всього 35 пам'яток [9]. Про подальші надходження музейних предметів сакрального змісту знаходимо інформацію у Книгах вступу та інвентарних книгах з 1950 по

2014 роки. Вже підкреслювалося, що науково обґрунтована, докладна та остаточна фіксація музейного предмета у фондовій документації здійснюється через інвентаризацію. Це стадія обліку музейних фондів, на якій описуються результати вивчення музейних предметів для правового закріплення їх за конкретною колекцією чи розділом фондів, а також забезпечення охорони наукової інформації про предмет. Під час інвентаризації музейний предмет отримує інвентарний номер.

У книгах наукової інвентаризації фондів Волинського краєзнавчого музею, що належать до повоєнного часу, а також до межі ХХ–ХХІ століть, облік (запис) ведеться відповідно до прийнятої в музеї класифікації музейних предметів за групами зберігання. Пам'ятки фонду сакрального мистецтва входять до різних фондових груп: ікони – до груп “Живопис” (“Ж”), “Історія релігії і атеїзму” (“РА”), “Ікона” (“І”), “Образотворче мистецтво” (“ОМ”), “Декоративно-прикладне мистецтво” (“Д”); предмети дерев'яного різьблення – до груп “Скульптура” (“С”) та “Декоративно-прикладне мистецтво” (“Д”); вироби металопластики – до груп “Декоративно-прикладне мистецтво” (“Д”) та “Ікона” (“І”); церковне шитво – до груп “Декоративно-прикладне мистецтво” (“Д”) і “Історія релігії і атеїзму” (“РА”).

Наведена вище класифікація є основною формою вивчення, опису і наукового визначення предметів основного фонду. Кожний фондовий підрозділ має кілька наукових інвентарів, які слугують джерельною базою. Це – книги наукової інвентаризації за фондовими групами “Живопис” (т. 1–3; інв. № Ж-1–882) з 1976 по 2003 рр.) [10], “Історія релігії і атеїзму” (т. 1–15; інв. № РА-1–6827) з 1973 по 2001 р.) [11], “Ікона” (т. 1–5; інв. № І-1–950 з 1982 по 2014 рр.) [12], “Скульптура” (т. 1; інв. № С-1–99) з 1977 по 2009 рр.) [13], “Декоративно-прикладне мистецтво” (т. 1–6; інв. № Д-1–1830) з 1977 по 2005 рр.) [14], “Образотворче мистецтво” (т. 1–2; інв. № ОМ-1–716) з 1976 по 1977 рр.) [15].

Запис у Книгу наукового інвентарю здійснюється за спеціально визначеною формою, яку подає картка наукового опису (інвентарна картка, науковий паспорт), що є суттєвим джерелом для вивчення. Вона виконує інформаційні функції і слугує для наукової каталогізації фондів. Особливу цінність при дослідженні теми становить інвентарна картотека – сукупність карток наукового опису. Починаючи з 1990 року, інвентарні картки замінені науковими паспортами. Вони містять повнішу наукову інформацію, яка доповнюється подальшим вивченням музейного предмета. У науковому паспорті подано назву й автора пам'ятки; час та місце створення і побутування; джерело, спосіб і документи надходження; класифікацію, типологію, кількість, розміри, матеріал, техніку, вміст дорогоцінних металів; легенду (опис події чи особи, пов'язаної з предметом), зв'язок з іншими пам'ятками. Науковий паспорт містить деякі додаткові відомості про пам'ятку, фіксує стан збереження, заходи щодо її реставрації та рекомендації щодо реставрації, експонування, подає бібліографію, архівні матеріали, дані про особу, яка склала паспорт, дату його складання [16].

Облікова документація, що входить до складу фондової документації, крім облікових, включає й інші фондові документи, які утворилися в процесі фізичної охорони фондів, а також при їх класифікації – класифікаційні схеми, каталоги, вказівники. Вони також стали складовою джерел. Система фондової документації містить дані як про самі фонди, так і про ті явища і процеси, що документують музейні предмети. Отже, вона представляє собою інформаційну систему, яка є вагомим джерелом під час вивчення колекцій сакрального мистецтва у ВКМ. Створення системи фондової документації – це складний і неперервний процес. В останнє десятиріччя в Україні почалась її активна модифікація з допомогою комп'ютерних технологій. Однак у ВКМ фондова документація не переведена на електронні носії.

До джерельної бази дослідження належать документальні матеріали наукового архіву музею. Цей підрозділ вважається допоміжним у діяльності установи: він забезпечує приймання, облік та зберігання документів, які створюються у процесі музейної діяльності. Науковий архів у ВКМ є також науково-діловим. Тут зберігаються різні види документів: музейні плани і звіти про роботу, накази, протоколи засідань науково-методичної і реставраційної ради, структурні і тематико-експозиційні плани, тексти екскурсій і лекцій тощо.

Архів складається з документів постійного терміну зберігання, які розкривають всі види діяльності музею. Умовно матеріали архіву можна поділити за такими групами: 1) матеріали, що стосуються безпосередньо роботи музею як єдиного науково-дослідницького й культурно-освітнього комплексу, історії його розвитку та діяльності; 2) матеріали про надходження та переміщення експонатів, формування фондів музею. У науковому архіві зберігається польова документація науково-збиральницьких експедицій ВКМ (щоденники і звіти про експедиції різних років, починаючи з 1981 року) [17–21]; 3) документи про роботу наукових співробітників; 4) матеріали, що висвітлюють масову, науково-освітню роботу; 5) матеріали, що розкривають науково-методичну роботу музею.

При дослідженні музейних колекцій нас цікавить друга група матеріалів наукового архіву. Це документи про надходження та переміщення експонатів, формування фондів музею (списки експонатів, акти та описи надходження, передання та списання експонатів, листування з питань придбання музейних предметів, акти перевірки цінностей, перспективні плани комплектування фондів, протоколи засідань фондово-закупівельної комісії, реставраційної ради музею тощо). Вони містять цінну інформацію, що дає змо-

гу відтворити часто невідомі сторінки історії та діяльності музею, простежити формування фондів колекцій музею, в тому числі й формування фонду сакрального мистецтва. Вивчення цієї теми за допомогою матеріалів саме означеного архіву має особливе значення через частково втрачені інвентарні книги і не проведені з 1950-х років звірки музейних предметів.

Окремим важливим блоком джерел під час вивчення сакральних пам'яток є спеціальна документація науково-збиральницьких експедицій, яка зберігається у науковому архіві музею. Це так звана польова документація: польовий опис, польовий щоденник, що доповнюється реєстром світлин (порядковий номер негативу, місце, часу і сюжету світлин). Особливо цінним джерелом є польовий щоденник, у якому в хронологічному порядку фіксується хід збиральницької роботи, спостереження за дійсністю, переміщення, зустрічі, дані про виявлені предмети. У нашому дослідженні використані щоденники експедицій ВКМ, починаючи з 1981 року. Це, зокрема, щоденник експедиції 1981–1982 років під керівництвом П. Жолтовського з обстеження знятих з реєстрації і діючих культових споруд Волинської області ждя виявлення, обліку і збору пам'яток історії і культури [17], щоденник науково-мистецтвознавчих експедицій 1999–2001 років [18], щоденник науково-збиральницьких експедицій 2002–2006 років [19], щоденник науково-дослідницької експедиції 2007 року [20]. У щоденниках подана докладна інформація про маршрут експедицій, склад учасників, об'єкти дослідження тощо. Так, щоденник експедиції 1981–1982 років під науковим керівництвом П. Жолтовського був розпочатий 21 травня 1981 року і завершений записом від 19 червня 1982 року. Це товстий загальний зошит у клітинку в коричневій обкладинці. Сторінки не пронумеровані. У щоденнику зафіксовані маршрут і склад учасників експедиції, дата виїзду і приїзду, назва населеного пункту, об'єкт дослідження, його збереженість; дається опис пам'яток (назва, розмір, стан збереження), які знаходились у церкві і перелік пам'яток, які були зібрані для музею. В окремих випадках є обґрунтування атрибуції пам'ятки, додаткова інформація про храм, іконопис, іконну раму і шата, дошку, полотно, царські ворота, граюру, рукопис, стародрук, записані зі слів П. Жолтовського [17].

Джерельну базу роботи доповнюють речові та образотворчі джерела. До них належать музейні предмети – пам'ятки сакрального мистецтва, які є значним джерелом інформації. У ході дослідження була найширше використана інформативність музейного предмета, а саме: його здатність подавати сукупність відомостей про себе й середовище власного існування. Ці відомості складаються з: а) інформації, зафіксованої у самому предметі (написи, печатки, підписи, знаки тощо); б) інформації, отриманої під час комплектування і вивчення музейного предмета (історія його походження та існування, зв'язок з історичними подіями або природними явищами); в) атрибутивної характеристики музейного предмета (розмір, маса, колір тощо), яка виявляється під час його наукового опису.

Твори сакрального мистецтва належать до образотворчого типу джерел. Інформація у них закріплена комплексно через матеріал, з якого виготовлені, через вжиткову функцію, художнє оформлення, можливі написи на пам'ятках тощо. У роботі були використані результати досліджень, проведених у ході атрибуції, класифікації, систематизації та інтерпретації музейних предметів фонду сакрального мистецтва: ікон, скульптури, дрібної дерев'яної і металевої пластики.

Велике значення у визначенні джерелознавчої цінності музейного предмета має супутня інформація, накопичена в процесі комплектування фонду, зокрема, обставини придбання, первинне середовище побутування тощо. Ці дані, зібрані разом з предметом, використані в його комплексному дослідженні. У нашому випадку пам'ятка сакрального мистецтва як образотворче джерело використовується поруч із супутніми писемними джерелами, а також з елементами писемних джерел, зафіксованих у ній самій.

У роботі над запропонованою темою було використано фонд світлин і негативів з фондів “Фотонегативи” (“ФН”) і фототеки музею; особистих архівів музейних працівників С. Василевської, Т. Єлісеєвої, автора. Цей важливий фонд часто залишається поза увагою дослідників і майже не впроваджений у науковий вжиток. Він складається зі світлин і негативів на фотоплівці та інших матеріалоносіях. До 1990 року фонд музею складався лише з чорно-білих світлин і негативів. З початку 1990-х років основна частина фототеки комплектується з кольорових світлин, а з початку 2000-х років більша її частина зберігається на електронних носіях (дисках).

Історія формування фототеки сягає початків створення музею і продовжується нині. У реєстрі знаходиться невелика кількість світлин довоєнного часу. За змістом використані у дослідженні світлини можна поділити на дві групи. Перша – це фото, на яких зафіксовані самі пам'ятки, друга – це історія формування фондової збірки. Світлини охоплюють межі 1981–2014 років, серед них – фотодокументи з історії Волинського краєзнавчого музею (34 од. зб.) за 1993–2009 рр. [21], зображення пам'яток сакрального мистецтва на час їхнього надходження до музею. Чималу кількість становлять і світлини, що характеризують експедиційну роботу ВКМ, зокрема, експедиції П. Жолтовського 1981–1984 років (123 од. зб.) [22], науково-збиральницькі експедиції 1999–2007 років (220 од. зб.) [23]. На них зафіксований сам процес збиральницької роботи в польових умовах, що дає змогу реконструювати роботу збиральницьких експедицій на Волині в різні роки. На фотознімках зображені учасники експедицій, зібрані пам'ятки і т. ін. Найповніше по експедиціях за участю П. Жолтовського представлені фотоматеріали з обстеження церков у Ковельсь-

кому, Любомльському, Турійському, Старовижівському районах. Фотоматеріали з експедицій 1981–1984 років по Любешівському і Маневицькому районах повністю втрачені.

До наступної групи фотодокументів належать світлини, що характеризують науково-дослідницьку, реставраційну, науково-експозиційну й науково-просвітницьку роботу музею з пам'ятками са-крального мистецтва. Це фотоматеріали наукових досліджень у процесі реставрації, які є доповненням до реставраційного паспорта. Так, наприклад, на фотоплівку зафіксовано процес реставрації ікони Хомської Богородиці. Фотографії також задокументували важливі події в житті закладу – відкриття Музею волинської ікони, виставок, проведення наукових конференцій з волинського іконопису, екскурсії, інші форми масово-освітньої роботи музею, відвідання музею відомими науковцями, державними і церковними діячами [24].

У комплексному дослідженні фонду сакрального мистецтва фототека слугує цінним документальним джерелом, відтворює події минулих літ, дозволяє створити фотолітопис історії формування колекцій. Особливо це важливо щодо втрачених пам'яток.

Серед джерел варто виокремити кінодокументи й електронні документи. За змістом ці матеріали поділяються на кілька груп. У дослідженні використані кінодокументи, які зафіксували важливі події з історії ВКМ. Ними є заходи як загального характеру, наприклад, відкриття експозицій виставок, проведення наукових конференцій і масових заходів, ювілеї закладу й окремих працівників, так і ті, що стосуються вивчення музейних предметів у фондах ВКМ, наукового дослідження і реставрації творів сакрального мистецтва [25]. Серед останніх – зафіксований оператором Б. Ревенком процес реставрації фахівцем музею А. Квасюком і реставратором ННДРЦУ В. Голубом ікони Хомської Богородиці XII ст. (реставрація живопису, зняття золотих і срібних прикрас з ікони тощо).

Електронними документами, використаними в дослідженні теми, стали переважно допоміжні матеріали, створені у процесі вивчення і реставрації музейних предметів, наукові реставраційні па-спорти. Так, важливе значення для вивчення творів сакрального мистецтва мають зафіксовані на електронних носіях результати фізико-оптичних та фізико-хімічних досліджень пам'яток сакраль-ного мистецтва зі збірки Волинського краєзнавчого музею (емісійний спектральний аналіз, метод інфрачервоної спектроскопії, мікрохімічний аналіз, дослідження в ультрафіолетовій та інфрачервоній зонах спектру, рентгенографування), проведені Національним науково-дослідним реставраційним центром України (ННДРЦУ). У дослідженні теми використані, зафіксовані на електронних носіях, матеріали роботи науково-збиральницьких експедицій Волинського краєзнавчого музею останніх років (2002–2010 рр.).

Аналіз джерельної бази проблеми дає змогу зробити такий висновок – дослідження колекцій са-крального мистецтва у Волинському краєзнавчому музеї ґрунтується на залученні комплексу джерел, більшість з яких вводиться до наукового вжитку вперше. Сюди ввійшли архівні матеріали, насампе-ред із фондів Державного архіву Волинської області та Волинського краєзнавчого музею, зокрема, документи з історії ВКМ, спогади та епістолярна спадщина осіб, причетних до формування колекцій сакрального мистецтва, періодичні видання, облікова фондова документація та матеріали наукового архіву ВКМ. Особливістю джерельної бази дослідження є те, що в ній широко використано фонд ре-чових і образотворчих джерел – музейних предметів.

Проведений аналіз основних напрямів наукового вивчення обраної проблеми засвідчує, що до-слідження музеєзнавчої теми має основні джерельні ресурси у самому музеї. Тривала пошукова ро-бота дала змогу виявити чимало нових матеріалів, провести профільні та музеєзнавчі дослідження, результати яких були введені до наукового вжитку в останні роки [26–42].

Однак в українській історичній науці, мистецтвознавстві й музеєзнавстві тема формування музей-них збірок і складових цього процесу (комплектування, вивчення, збереження), створення колекцій, ще мало досліджена, що засвідчує необхідність її подальшого комплексного вивчення.

Література

1. Ковальчук Є. І. Формування фонду сакрального мистецтва у Волинському краєзнавчому музеї (1929–2012 роки) : монографія / Євгенія Іванівна Ковальчук. — Луцьк : Волинські старожитності, 2013. — 296 с.
2. Фонди Волинського краєзнавчого музею. Облікова фондова документація. Акт видачі на постійне зберігання від 4 січ. 1994 р.
3. Фонди Волинського краєзнавчого музею. Облікова фондова документація. Журнал фондових книг Волинського краєзнавчого музею (1962–1914 рр.). — 98 с.
4. Фонди Волинського краєзнавчого музею. Облікова фондова документація. Книга вступу. — Т. 1. — 15 січ. 1962. — 18 берез. 1964 рр. — Інв. № KB-1–1283.
5. Фонди Волинського краєзнавчого музею. Облікова фондова документація. Книга вступу. — Т. 2. 0151 18 лют. 1964 — 22 серп. 1966 рр. — Інв. № KB-1284–6048.
6. Фонди Волинського краєзнавчого музею. Облікова фондова документація. Книга вступу. — 27 верес. 1966 — 19 листоп. 1968 рр. — Т. 3. — Інв. № KB-6049–7080.
7. Фонди Волинського краєзнавчого музею. Облікова фондова документація. Книга вступу. — 6 квіт. 1981 — 11 берез. 1985 рр. — Т. 26–39. — Інв. № KB-28342–50233.
8. Фонди Волинського краєзнавчого музею. Облікова фондова документація. Книга вступу. — 10 жовт. 1991 — 20 лип. 2009 рр. — Т. 51–58. — Інв. № KB-64904–92599; 6 груд. 2011 — 31 січ. 2013 рр. — Т. 61 — Інв. № KB-99976–102473
9. Фонди Волинського краєзнавчого музею. Облікова фондова документація. Інвентарна книга. — 1940–1941 рр. — Т. IV. — Інв. № 1–999.
10. Фонди Волинського краєзнавчого музею. Облікова фондова документація. Книга наукової інвентаризації. Група зберігання "Живопис". — 1976–2003 рр. — Т. 1–3. — Інв. № Ж-1–882.

11. Фонди Волинського краєзнавчого музею. Облікова фондова документація. Книга наукової інвентаризації. Група зберігання "Історія релігії і атеїзму". — 1977–2001 рр. — Т. 1–15. — Інв. № РА-1–6827.
12. Фонди Волинського краєзнавчого музею. Облікова фондова документація. Книга наукової інвентаризації. Група зберігання "Ікона". — 1982–2014 рр. — Т. 1–5. — Інв. № І-1–950.
13. Фонди Волинського краєзнавчого музею. Облікова фондова документація. Книга наукової інвентаризації. Група зберігання "Скульптура". — 1977–2009 рр. — Т. 1. — Інв. № С-1–393.
14. Фонди Волинського краєзнавчого музею. Облікова фондова документація. Книга наукової інвентаризації. Група зберігання "Декоративно-прикладне мистецтво". — 1977–2009 рр. — Т. 1–6. — Інв. № Д-1–1830.
15. Фонди Волинського краєзнавчого музею. Облікова фондова документація. Книга наукової інвентаризації. Група зберігання "Образотворче мистецтво". — 1976–1977 рр. — Т. 1–2. — Інв. № ОМ-1–716.
16. Фонди Волинського краєзнавчого музею. Облікова фондова документація. Інвентарна картотека. Науковий уніфікований паспорт. Ікона. Йов Кондзелевич. Спас Вседержитель. 2003 р. — 4 арк. зв.
17. Науковий архів Волинського краєзнавчого музею. Щоденник наукової експедиції Волинського краєзнавчого музею під керівництвом П. М. Жолтовського 1981–1982 рр. — 72 арк.
18. Науковий архів Волинського краєзнавчого музею. Щоденник науково-мистецтвознавчих експедицій Волинського краєзнавчого музею 1999–2001 рр. — 8 арк. зв.
19. Науковий архів Волинського краєзнавчого музею. Щоденник науково-збиральницьких експедицій Волинського краєзнавчого музею 2002–2006 років. — 37 арк. зв.
20. Науковий архів Волинського краєзнавчого музею. Щоденник науково-дослідницької експедиції Волинського краєзнавчого музею 2007 р. — 11 арк. зв.
21. Науковий архів Волинського краєзнавчого музею. Звіт про роботу науково-збиральницької експедиції Волинського краєзнавчого музею за 1999 р. — 6 арк.
22. Науковий архів Волинського краєзнавчого музею. Фотодокументи з історії Волинського краєзнавчого музею (34 од. зб.). 1993–2009 рр., б. н.
23. Науковий архів Волинського краєзнавчого музею. Фотодокументи експедиції П. Жолтовського (23 од. зб.). 1981–1984 рр., б. н.
24. Науковий архів Волинського краєзнавчого музею. Фотодокументи науково-збиральницьких експедицій Волинського краєзнавчого музею (103 од. зб.). 1999–2007 рр., б. н.
25. Фонди Волинського краєзнавчого музею. Облікова фондова документація. Інвентарна картотека. Науково-реставраційні паспорти на пам'ятки сакрального мистецтва (105 од. зб.). 1991–2008 рр., б. н.
26. Ковальчук Є. І. Дослідження з волинського іконопису / Є. І. Ковальчук // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка : Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва. — Львів : Видавництво НТШ, 1998. — Т. СС XXXVI. — С. 615 — 624.
27. Ковальчук Є. Врятовані пам'ятки. З історії дослідження і реставрації волинського іконопису XVI–XVIII ст.: наук. видання / Євгенія Ковальчук. — Луцьк : Медіа, 2005. — 12 с.
28. Ковальчук Є. Павло Жолтовський і експедиції Волинського краєзнавчого музею / Є. І. Ковальчук // Народознавчі зошити. Двомісячник Ін-ту народознав. НАН України. — Львів : Б. в., 1995. — Ч. 5. — С. 273–275.
29. Ковальчук Є. І. Музей у дослідженні пам'яток сакрального мистецтва (за матеріалами наукових експедицій Волинського краєзнавчого музею 1997, 1999 років) / Євгенія Ковальчук // Пам'ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть: наук. зб. мат. VI Міжнар. наук. конф. по волинському іконопису, 1–3 груд. 1999 р., Луцьк. — Луцьк : Б. в., 1999. — С. 25–29.
30. Ковальчук Є. Фонд сакрального мистецтва Волинського краєзнавчого музею: комплектування і дослідження / Євгенія Ковальчук // Do piękną nadprzyrodzonego. Sesja naukowa na temat rozwoju sztuki sakralnej od X do XX wieku na terenie dawnych diecezji chełmskich Kościoła rzymskokatolickiego, prawosławnego i grecko-katolickiego. — Chełm, 2003. — Т. 1: Referaty. — S. 267–273.
31. Ковальчук Є. Музейні експедиції Павла Жолтовського по Волині / Євгенія Ковальчук // Przeszłość przyszłości. Rola polskiego muzealnictwa w zachowaniu i dokumentowaniu dziedzictwa kulturowego pogranicza. Zamojsko-Wołyńskie zeszyty muzealne. — Zamość : Muzeum Zamojskie w Zamościu, 2006–2007. — Т. 4. — S. 253 — 260.
32. Ковальчук Є. І. Пам'ятки сакрального мистецтва Волині в дослідженнях Волинського краєзнавчого музею (за матеріалами наукових експедицій 1997–2003 рр.) / Євгенія Іванівна Ковальчук // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. — Луцьк : Б. в., 2009. — № 13. — С. 336–348. — (Серія "Історичні науки"). Ювілейний випуск).
33. Ковальчук Є. І. Фонд сакрального мистецтва у Волинському краєзнавчому музеї: етапи формування (1929–2009 роки) / Євгенія Іванівна Ковальчук // Праці центру пам'ятокознавства. Вип. 16 / Центр пам'ятокознавства НАН України і УТОПІК. — К. : Б. в., 2009. — С. 118–130.
34. Ковальчук Є. Наукові експедиції Волинського краєзнавчого музею (1929–2003 рр.) / Євгенія Ковальчук // Волинський музей: історія і сучасність : наук. зб. мат. III Всеукр. наук. практ. конф., 18–19 трав. 2004 р., Луцьк-Колодажне. — Луцьк : Б. в., 2004. — Вип. 3. — С. 149–151.
35. Ковальчук Є. Започаткування фонду сакрального мистецтва у Волинському краєзнавчому музеї / Євгенія Ковальчук // Волинська ікона : дослідження та реставрація : наук. зб. матеріали XIII Міжнар. наук. конф., 2–3 листоп. 2006 р., Луцьк–Володимир-Волинський. — Луцьк : Б. в., 2006. — Вип. 13. — С. 59–62.
36. Ковальчук Є. Павло Жолтовський і експедиції Волинського краєзнавчого музею / Євгенія Ковальчук // Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрації : тези та матеріали наук. конф., присвяченої 90-річчю П. М. Жолтовського (Луцьк, 23–24 листоп. 1994 р.). — Луцьк : Б. в., 1994. — С. 11–13.
37. Ковальчук Є. І. Сакральне мистецтво Волині: сучасний стан дослідження і реставрація / Є. І. Ковальчук // Народознавчі зошити. Двомісячник Ін-ту народознав. НАН України. — Львів, 2003. — Зош. 1–2 (4950). — Січень–лютий. — С. 342–344.
38. Ковальчук Є. Теоретико-методологічні основи формування фонду сакрального мистецтва (з досвіду Волинського краєзнавчого музею) / Євгенія Ковальчук // Треті Зарембівські читання. Матеріали Третіх Зарембівських читань "Українське пам'ятокознавство: сучасні проблеми та тенденції". Наук. зб. — К. : Центр пам'ятокознавства НАН України і УТОПІК, 2011. — С. 173–182.
39. Ковальчук Є. Специфіка процесів збереження і вивчення фонду сакрального мистецтва у Волинському краєзнавчому музеї за період незалежності України / Євгенія Ковальчук // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. — Луцьк, 2012. — № 10. — С. 145–151. — (Серія: Історичні науки).
40. Волинська ікона XVI–XVIII ст.: Каталог та альбом / Авт.-упоряд.: С. Кот, Т. Єлісеєва, Є. Ковальчук, Л. Карпюк; під ред. С. Кота. — К.–Луцьк : ТОВ "Спадщина", 1998. — 102 с., іл.
41. Єлісеєва Т. Музей волинської ікони / Тетяна Єлісеєва, Ангеліна Вигоднік. — К. : Р.К. Майстер-принт, 2010. — 88 с.
42. Музей волинської ікони: книга-альбом / В. С. Александрович, С. І. Василевська, А. П. Вигоднік, Т. М. Єлісеєва, Л. А. Карпюк, Є. І. Ковальчук, Л. С. Міляєва, А. М. Силук. — К. : АДФ-Україна, 2012. — 400 с.

The article attempts to analyze the sources for study the collection of sacred art in Volyn Museum. In the research written sources and other media sources of funds and scientific archive of the museum were used. The analysis shows that the museum's research topic has the main source resources in the museum.

Keywords: collection, sources, museum, found, research archive.